

І.Я.Райківський І.Я., О.В.Марущенко, А.З.Королько

ЯК ВИКОНУВАТИ КУРСОВУ РОБОТУ

Методичний посібник

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
Інститут історії і політології

ЯК ВИКОНУВАТИ КУРСОВУ РОБОТУ

Методичний посібник

Івано-Франківськ
2009

ББК 63.3 (4 Укр) я 73

**Райківський Ігор Ярославович, Марущенко Олександр
Володимирович, Королько Андрій Зіновійович**

Як виконувати курсову роботу. Методичний посібник. – Івано-
Франківськ: Видавничо-дизайнерський відділ ЦІТ, 2009. – 36 с.

Рецензенти:

І.В.Пилипів – кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри загальнооекономічних та гуманітарних дисциплін, директор Івано-Франківського інституту менеджменту Тернопільської академії народного господарства

У запропонованій методичній розробці сформульовано основні рекомендації студентам Інституту історії і політології (спеціальність «Історія») щодо підготовки, написання, оформлення та захисту курсових робіт з наведенням конкретних прикладів.

Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту історії і політології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № __ від _____ 2009 р.)

Положення про курсові роботи

Курсові роботи виконуються з метою закріплення, поглиблення і узагальнення знань, одержаних студентами за час навчання, та їх застосування до комплексного вирішення конкретного фахового завдання.

I. Затвердження тематики курсових робіт

1.1. Тематика курсових робіт повинна розроблятися щорічно і відповідати завданням навчальної дисципліни. Вона затверджується на засіданнях кафедр Інституту історії і політології до початку навчального року. Кафедри доводять тематику робіт до відома студентів.

1.2. Кожний студент має обрати протягом першого місяця навчального року тему роботи, визначену відповідними кафедрами, або запропонувати свою з обґрунтуванням доцільності її розробки. Заява встановленого зразка подається на ім'я завкафедрою (див. Додаток А).

1.3. Закріплені за студентами теми курсових робіт кафедри подають на затвердження директора.

1.4. Згідно з навчальними планами підготовки зі спеціальності «Історія» студенти II – V курсів стаціонарного відділення виконують п'ять курсових робіт:

з історії зарубіжних слов'ян (IV семестр, кафедра історії слов'ян); з історії України (VI семестр, кафедра історії України); з етнології (історія написання населених пунктів) (VII семестр, кафедра етнології і археології); з всесвітньої історії (VIII семестр, кафедра всесвітньої історії); з історіографії і джерелознавства (IX семестр, кафедра історіографії і джерелознавства).

1.5. Студенти II – V курсів заочного відділення, що навчаються за спеціальністю «Історія», виконують п'ять курсових робіт:

з історії зарубіжних слов'ян (IV семестр, кафедра історії слов'ян);
з історії України (VI семестр, кафедра історії України);
з етнології (VII семестр, кафедра етнології і археології);
з всесвітньої історії (VIII семестр, кафедра всесвітньої історії);
з історіографії і джерелознавства (IX семестр, кафедра історіографії і джерелознавства).

II. Підготовка курсових робіт

Керівники курсових робіт призначаються з числа фахових спеціалістів – докторів наук, професорів та кандидатів наук, доцентів, що мають бути затверджені Радою Інституту історії і політології на основі подання відповідних кафедр.

2.2. Відповідно до теми, керівник дає студенту підписане завкафедрою завдання на курсову роботу (див. Додаток Б), де вказує питання, що розроблятимуться, рубіжні заходи контролю і термін закінчення роботи, рекомендує джерела та літературу.

2.3. Формою керівництва на період виконання студентами курсових робіт є, в основному, індивідуальні консультації, що проводяться регулярно через співбесіду або письмово. Окремі питання (організаційні, методика історичного

дослідження тощо) можуть розглядатися на групових консультаціях.

2.4. Завершена робота, підписана студентом, подається керівнику не пізніше, як за тиждень до захисту. Керівник має написати відгук на роботу і подати завідувачу кафедри.

2.5. Завідуючий кафедрою на основі поданих матеріалів вирішує питання про допуск студента до захисту; ставлячи свій підпис на титульній сторінці курсової роботи, а також призначає рецензента з числа викладачів даної кафедри. До рецензування робіт можуть залучатися викладачі усіх кафедр Інституту історії і політології або кафедр інших вищих навчальних закладів, якщо вони є спеціалістами з відповідної теми.

2.6. Завідуючий кафедрою або науковий керівник мають право не допустити курсову роботу до захисту. Термін доопрацювання роботи визначається на засіданні кафедри в присутності студента. Витяг з протоколу засідання кафедри подається в дирекцію Інституту історії і політології.

2.7. Студент, який не подав курсову роботу на захист згідно із встановленим терміном, має академічну заборгованість. Дата і місце захисту визначаються на засіданні кафедри і мають бути погоджені з дирекцією Інституту історії і політології.

III. Порядок захисту курсових робіт

3.1. Захист курсової роботи проводиться перед комісією у складі двох-трьох викладачів кафедри за участю керівника роботи і студента.

3.2. Курсові роботи захищаються за графіком, який визначає дирекція Інституту історії і політології та доводить його до відома кафедр і студентів.

3.3. Секретар, що призначається з числа студентів, оформляє протокол засідання комісії про захист курсових робіт, який підписують голова і члени комісії.

3.4. Захист починається виступом студента (у межах 5 – 10 хвилин), в якому він дає загальну характеристику праці й висвітлює її основний зміст, а згодом відповідає на питання комісії, що стосуються теми курсової роботи. На закінчення голова або один із членів комісії зачитує відгук рецензента, після чого відбувається обговорення з приводу оцінки за роботу.

3.5. Результати захисту курсової роботи оцінюються за десятибальною шкалою: «відмінно» (9 – 10 б.), «добре» (7 – 8 б.), «задовільно» (5 – 6 б.), «незадовільно» (1 – 4 б.). Керівник роботи виставляє оцінки в заліково-екзаменаційну відомість та залікову книжку студента.

3.6. Оцінювання курсової роботи визначається за такими критеріями: 1) відповідність змісту обраній темі; 2) наявність глибоко продуманої в усіх її складових частинах програми дослідження; 3) ґрунтовність, повнота і критичність аналізу літератури з проблеми дослідження; 4) успішність виконання дослідного завдання, глибина аналізу зібраного фактичного матеріалу; 5) літературне, технічне й естетичне оформлення роботи; 6) вчасність подання роботи на рецензування.

Оцінка «відмінно» виставляється в тому разі, якщо зміст відповідає темі дослідження, робота містить добре продуману й правильно оформлену програму дослідження та ґрунтовний, критичний аналіз наукової літератури з відповідної проблеми, теоретичний матеріал органічно сполучений з практичним, судження

студента відзначаються оригінальністю, студент продемонстрував високий рівень самостійності під час виконання курсової роботи, яка грамотно написана, охайно оформлена та вчасно подана науковому керівникові.

Оцінка «добре» ставиться за наявності незначних недоліків – недостатньо точних висновків, поодиноких випадків порушення логіки викладу, вимог стилю, перевантаженості цитатами, огріхами в оформленні.

За наявності значних недоліків – неправильно розроблено програму дослідження, тему проаналізовано поверхово, не витримано вимоги до оформлення роботи тощо – виставляється оцінка «задовільно».

Якщо курсова робота не відповідає встановленим вимогам, ставиться оцінка «незадовільно».

3.7. Якщо на захисті курсова робота оцінена «незадовільно», комісія вирішує, чи можна подати роботу на повторний захист із доопрацюванням, чи студент зобов'язаний опрацювати нову тему, запропоновану відповідною кафедрою. Термін повторного захисту роботи визначає дирекція Інституту, але не пізніше терміну, встановленого ректоратом на ліквідацію академічної заборгованості.

IV. Порядок зберігання курсових робіт

4.1. Захищена курсова робота облікується і повинна зберігатися на кафедрі протягом одного року. Студент може зняти копію своєї роботи, написавши відповідну заяву на ім'я завідувача кафедри.

4.2. Курсові роботи після завершення терміну зберігання списуються комісією, яку створює завідувач кафедри.

Методичні рекомендації до виконання та оформлення курсових робіт

Курсова робота – це праця науково-дослідницького характеру, котра виконується під керівництвом викладача. У ній студент демонструє вміння працювати з джерелами і літературою, що дає змогу науково аналізувати історичний процес, простежувати причинно-наслідкові зв'язки, робити логічні й обґрунтовані висновки. Вона має бути написана в науковому стилі, державною мовою (за винятком осіб, які недостатньо володіють нею через об'єктивні причини) і відповідно оформлена. В цілому процес підготовки курсової роботи можна умовно поділити на декілька етапів.

Перший етап починається з вибору теми курсової роботи. Тематику робіт розробляє і пропонує для студентів кафедра. Якщо тема студенту цікава, виконання курсової роботи може стати для нього захоплюючою справою, у процесі якої поглиблюються знання з відповідного навчального курсу, з'являються дослідницькі навички і вміння.

На другому етапі слід уважно перечитати літературу до теми курсової роботи, рекомендовану науковим керівником, а також чітко визначити межі дослідження.

У студента можуть виникнути труднощі з визначенням конкретних завдань дослідження, розробкою його методики. Цього не треба боятися, визначення предмета, об'єкта, мети і основні завдання дослідження будуть уточнені в процесі вивчення літератури, присвяченої проблемі дослідження. На даному етапі досить накреслити основні орієнтири, які визначатимуть напрямок пошуку, що дасть змогу цілеспрямовано вивчати літературу, позаяк їх відсутність призведе до втрати мети, хаотичного нагромадження не пов'язаного між собою матеріалу.

Третій етап роботи починається з деталізованого пошуку літератури, що розкриває проблему, та складання бібліографії – переліку книг, журналів і статей із вказівкою вихідних даних (автор, назва роботи, місце і рік виходу, номер тому в багатотомних виданнях, кількість сторінок тощо). Крім інформації, яка безпосередньо стосується теми курсової роботи, слід ознайомитися з літературою зі споріднених спеціальностей, аналіз якої також може бути корисним при розробці окремих питань теми.

Доцільно починати пошук літератури з перегляду бібліотечних і систематичних каталогів, які є на кафедрі або ж підготовлені науковим керівником і містять відомості про те, які праці з тієї чи іншої проблеми з історії України зосереджені в бібліотеці.

Потрібно ознайомитися з систематичною картотекою газетно-журнальних статей, яка є в кожній бібліотеці. Однак такі картотеки відображають далеко не кожену статтю, надруковану в журналах, тому не варто обмежуватися роботою з картотекою. Потрібно переглянути наукові й краєзнавчі журнали, в яких можуть бути надруковані праці з теми дослідження («Український історичний журнал», «Київська старовина», «Архіви України», «Історія України», «Історія України в

школі», «Пам'ятки України» тощо). Пошук статей з теми дослідження рекомендуємо починати з перегляду покажчика статей, опублікованих у журналі впродовж певного року, що друкується в кінці останнього номера журналу за кожен рік видання.

Підказати потрібну літературу можуть також списки використаної літератури, наведені в кінці журнальних статей і монографій.

Одним із джерел інформації про наукові праці з тієї чи іншої проблеми з історії України є бібліографічні покажчики, які видає Книжкова палата України. Студент може скористатися такими виданнями, як «Літопис книг», «Літопис журнальних статей», Український реферативний журнал «Джерело».

Доступ до мережі Інтернет значно розширює географію пошуку літератури і джерел. Зокрема, дає змогу знаходити й використовувати публікації в іноземних наукових і науково-методичних журналах. Студент, який працює в мережі Інтернет, може ознайомитися з текстами дисертацій, авторефератів, наукових статей або наукових повідомлень, які є в бібліотеках України або інших країн, на серверах закордонних університетів, не відходячи від екрана свого комп'ютера. Він може, наприклад, відвідати сайт Національної бібліотеки України ім. В.І.Вернадського (НБУВ), на сервері якої розміщено велика кількість електронних документів у повному текстовому режимі, зокрема повних текстів авторефератів кандидатських дисертацій, опублікованих після 1998 р. Адреса електронної бібліотеки НБУВ – <http://www.nbuv.gov.ua/eb/>.

Назви і вихідні дані доцільно виписувати на окремих картках, щоб було легше згодом скласти картотеку друкованих праць за алфавітним, тематичним чи хронологічним принципами. Відзначимо, що бібліографічний пошук на цьому не припиняється, слід постійно стежити за новими надходженнями.

На четвертому етапі студент опрацьовує літературу, яка міститься в бібліографії, акцентуючи увагу на виданнях, що рекомендовані керівником. Вивчення літератури доцільно починати з праць загального характеру: відповідних розділів підручників і навчальних посібників, у яких матеріал викладено в найбільш доступній формі. Такий підхід дає змогу спочатку ознайомитися з коротким і найбільш загальним викладом теми, зосередити свою увагу на основних питаннях. Усвідомивши логіку теми, можна переходити до спеціальних, вузьких тем.

Збір матеріалу здійснюється через конспекти, тобто короткі письмові виклади змісту книги, статті тощо. Рекомендується робити як виписки з праць, так і записи власних думок та суджень стосовно теми дослідження. Конспект наукової праці зручно робити у формі цитат з одного боку листа паперу, свої ж міркування записувати не в тексті конспекту, а на полях. Уривки з опублікованих джерел і принципово важливі судження науковців слід виписувати дослівно. Наукова цінність курсової роботи суттєво підвищиться, якщо в ній використано архівні документи.

Існують різні види записів. Вибір якогось одного з них залежить від мети роботи й характеру джерела.

Найкоротшою формою запису прочитаного є *план* – послідовний перелік питань, які розглядаються в науковій праці. Він може бути простим і розгорнутим. Основне його призначення – допомогти передати зміст і структуру книжки або

статті.

Ще одна коротка форма запису – *анотація*, або дуже стислий виклад змісту наукової праці. Анотація пишеться після того, як книжка або стаття повністю прочитана і глибоко проаналізована.

На анотацію схоже *резюме*. Крім елементів, які мають бути в анотації, резюме містить елементи попереднього рецензування твору. На відміну від анотації, яка коротко характеризує зміст твору, резюме зосереджується на його висновках.

Складнішою і досконалішою формою записів є тези, тобто чітко сформульовані основні положення прочитаної праці, переважно без доказів, пояснень та ілюстрацій.

Широковживаними є *виписки* з прочитаного окремих положень, фактів. Їх роблять під час читання або після його завершення у формі цитати або вільного викладу. Якщо виписки роблять у формі цитат, то особливу увагу слід зосередити на їх точності, ретельно звірити з оригіналом і обов'язково вказати сторінку, з якої робиться виписка.

Найдосконалішою формою записів є *конспект*. На відміну від виписок, у яких фіксуються окремі висновки, думки або факти, конспект відображає весь зміст книжки. Він містить тези, що становлять його основу, лаконічні записи роздумів, доказів, фактичного матеріалу та виписки у формі цитат. При конспектуванні записують лише основні положення праці, їх логічне та фактичне обґрунтування. Конспектувати особливо важливі положення рекомендується словами автора у формі цитат, узявши їх у лапки і зазначивши в дужках сторінку.

Для записів можна використати спеціальний зошит або окремі картки, що мають розмір половини або цілого стандартного аркуша паперу. Поряд із записом обов'язково вказують джерело (автора, назву праці, місце видання, видавництво, рік видання), сторінку, з якої робиться виписка, а також тему або проблему, до якої відноситься запис. Значно зручніший конспект, написаний на картках. Із нього легко взяти окремі записки, його можна доповнити новими висновками. Перевага карток над зошитами полягає також у тому, що вони дають змогу класифікувати зібраний матеріал за розділами роботи, що значно полегшує користування ними. Картки групують за темами і зберігають у поштових конвертах або в папках, на яких пишуть назву теми та відповідний пункт плану курсової роботи. Якщо виписку з одного джерела зроблено на кількох аркушах, вони мають бути пронумеровані й скріплені.

За будь-якого способу ведення записів слід залишити широкі поля й писати на одному боці аркуша. Це дасть можливість супроводжувати виписки з літератури занотовуванням своїх роздумів і суджень з того чи іншого питання, робити необхідні помітки і, в разі необхідності, доповнення. На верхньому полі картки (або сторінки зошита) слід вказати автора, назву праці, місце видання, видавництво, рік видання й сторінку, звідки взято цитований або викладений своїми словами матеріал, а також номер пункту з плану курсової роботи, з яким співвідноситься виписка. Як правило, на кожній картці робиться одна виписка. Проте картка може містити кілька їх, якщо вони стосуються одного питання або теми.

У процесі збору матеріалу викристалізовується план роботи, який студент

погоджує з керівником. Зрозуміло, що далі не виключається можливість уточнення, деталізації, а часом і перебудови плану.

П'ятий етап безпосередньо пов'язаний з написанням курсової роботи. Підготовка рукопису курсової роботи – це копіткий процес, який потребує великої зосередженості, часу й напруженої праці. Помиляється той, хто вважає, що головне – зібрати матеріал, а літературне оформлення здобутих результатів – справа кількох днів.

Практичне написання роботи включає такі структурні елементи: 1) титульну сторінку (див. Додаток В); 2) зміст (див. Додаток Г); 3) вступ; 4) основний текст, який поділений на декілька розділів, що, в свою чергу, можуть ділитися на підрозділи; 5) висновки; 6) список використаних джерел і літератури (див. Додаток 5); 7) додатки, якщо є потреба і можливість їх використання (окремі зразки див. Додаток Ж).

У *вступі* необхідно обґрунтувати актуальність (наукову і суспільно-політичну), хронологічні рамки дослідження, зробити аналіз стану наукової розробки теми та огляд використаних джерел, визначити об'єкт, предмет, мету, завдання і практичне значення роботи. Рекомендується писати остаточний варіант вступу після завершення основної частини праці. Тоді студент матиме змогу точніше розставити в ньому акценти. Зразки написання вступної частини містяться в авторефератах дисертацій.

Основна частина курсової роботи виконується на основі зібраних джерел і літератури. Вона повинна мати елементи творчого, науково-дослідницького характеру, а за структурою і змістом відповідати плану. Виклад матеріалу підпорядковують одній провідній ідеї, чітко визначеній автором. Результати дослідження треба подавати стисло, логічно та аргументовано, уникаючи загальних слів, бездоказових тверджень, тавтології. Кожний розділ і параграф завершуються короткими висновками, що впливають з тексту.

У роботі автор дає *посилання* на джерела і літературу; звідки взято факт, цитату, думку (див. Додаток Е). Посилання є обов'язковим і тоді, коли використовуються цифри, факти, схеми тощо. Цитата, тобто дослівний уривок з тексту або чийсь слова, обов'язково береться в лапки. Посилатися бажано на останні видання публікацій. Пропущені слова чи фрази помічаються трикрапкою (...). але скорочення не повинно перекичувати зміст цитати. Цитування доцільне в міру, щоб робота не мала компілятивний характер.

Посилання, вміщене поряд із описом загального змісту праці, її провідної думки, має порядковий номер відповідного джерела в списку використаних джерел. У тексті цей номер пишуть у квадратних дужках, наприклад [1], або, якщо посилання робиться на кілька праць, [1 – 3]. Посилання, яке супроводжує цитату або переказ конкретної думки, аргумент, цифрові дані тощо, має складатися з номера відповідного джерела і номера сторінки, звідки взято інформацію, наприклад [4, с. 63] або [4, с. 28-35]. Наведемо декілька прикладів.

1) *Співавтори О.Аркуша та М.Мудрий у статті про галицьке русофільство розглядають його як різновид національно-політичної свідомості галицьких русинів другої половини ХІХ – початку ХХ ст., що не був проявом спеціально зрадницької української позиції, а швидше пошуком галицькими українцями*

національно-політичних орієнтирів у новому світі [5].

2) У праці «Литературное и политическое украинофильство» О.Мончаловський виокремив серед 12 найбільш визначних діячів Галичини другої половини XIX ст. двох лідерів політичного товариства „Руська рада” – Б.Дідицького та І.Добрянського, назвав їх галицькими „великороссами”, засновниками особливої „великорусской” літератури [36, с. 102].

3) Загальну картину «національного відродження» розкрили у своїх працях відомі галицькі громадсько-політичні діячі початку XX ст. В.Гнатюк і М.Лозинський [12, 28].

Більш детальну інформацію про правила посилання на використані джерела і літературу можна отримати в бібліографічних відділах бібліотек. Крім того, студенту слід орієнтуватися на бібліографічні описи, які містять наукові журнали, зокрема «Український історичний журнал», «Київська старовина» та ін. Потрібно враховувати також вимоги до оформлення дисертацій, що друкуються в «Бюлетені Вищої атестаційної комісії України». Слід наголосити, що, згідно наказу ВАК України від 26.01.2008 р. (протокол №63), відбулися зміни в оформленні наукових робіт (див. Додаток Е).

У висновках студент підсумовує основні результати дослідження. Висновки мають логічно випливати з основної частини роботи і містити формулювання розв’язання наукової проблеми. Позитивно, коли автор намічає перспективні аспекти вивчення проблеми в майбутньому, формулює рекомендації щодо наукового та практичного використання здобутих результатів. У висновках необхідно наголосити на якісних та кількісних показниках здобутих результатів, обґрунтувати достовірність результатів, викласти рекомендації щодо їх використання.

Список використаних джерел є органічною частиною курсової роботи, свідчить про ерудицію автора в досліджуваній проблемі та про рівень сформованості навичок роботи з науковою літературою. Він включає джерела (неопубліковані й опубліковані), на які автор безпосередньо зробив посилання, та монографічну літературу, використану при написанні роботи (довідники, праці загального характеру, спеціальні дослідження). Опубліковані джерела і фахову літературу розміщують в алфавітному порядку прізвищ та ініціалів перших авторів або заголовків, нумеруючи кожне з них арабськими цифрами (в напрямку зростання). Доцільно у списку виділяти групи джерел, що мають бути пронумеровані окремо (див. Додаток Д).

Наприклад: I. Збірники документів і матеріалів. II. Мемуари і спогади. III. Монографії і статті. IV. Підручники, узагальнюючі посібники, енциклопедичні видання тощо. Спочатку вказуються роботи вітчизняних авторів, написані кирилицею, а згодом – праці зарубіжних істориків (латинкою). Назви архівів подають у такій послідовності: центральні, місцеві, зарубіжні.

Оформлення списку ведеться згідно з правилами бібліографічного опису друкованих творів. Складаючи опис, слід дотримуватися таких вимог:

- 1) використовувати елементи опису, які відповідають міждержавним стандартам;
- 2) дотримуватися єдиної форми написання елементів опису й послідовності їх розташування;

3) точно відтворювати відомості про використане джерело.

У складніших випадках слід звернутися до спеціальної літератури (див. список рекомендованої літератури) або проконсультуватися в бібліографічному відділі бібліотеки та у наукового керівника.

Додатки оформлюють як продовження курсової роботи, розміщуючи їх у порядку появи посилань у тексті роботи. Кожен додаток повинен подаватися з нової сторінки. Додаток повинен мати заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток» і велика літера, що позначає додаток. Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, наприклад додаток А, додаток Б і т.д. До додатків включають архівні матеріали, таблиці, карти, схеми, графіки тощо. Обов'язково слід зробити посилання на джерело, звідки взята дана інформація.

Вступ, кожен з розділів, висновки, список використаних джерел і літератури, додатки слід починати з нової сторінки.

Технічне оформлення курсової роботи

Завершивши написання роботи, її потрібно уважно і скрупульозно прочитати, особливу увагу звернути на послідовний логічний виклад питань теми. Усі слова й терміни треба писати повністю (за винятком загальноприйнятих скорочень). Робота повинна бути написана літературною мовою, чітко й акуратно.

Курсову роботу можна друкувати за допомогою комп'ютера з одного боку аркуша білого паперу форматом А4 (210x297 мм) через два міжрядкових інтервали, до тридцяти рядків на сторінці. Мінімальна висота шрифту 1,8 мм. Текст друкується так, щоб залишилися поля такого розміру: ліве – не більше 30 мм., праве – не менше 10 мм., верхнє – не менше 20 мм., нижнє – не менше 20 мм. Друк здійснюється комп'ютером з використанням шрифтів текстового редактора Microsoft Word розміром 14 з полуторним міжрядковим інтервалом. Друк повинен бути чітким, стрічки – чорного кольору середньої жирності. Щільність тексту курсової роботи повинна бути однаковою.

Заголовки структурних частин курсової роботи «ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ», «ДОДАТКИ» друкуються великими літерами симетричного тексту. Заголовки підрозділів друкуються малими літерами (крім, першої великої) з абзацного відступу. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Однак, якщо він складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою. Відстань між заголовком і текстом дорівнює близько 1,5 см. (або при друці – 3-4 інтервали). Кожна структурна частина курсової роботи розпочинається з нової сторінки.

Нумерацію сторінок, підрозділів подають арабськими цифрами, а розділів – римськими без знака №. На титульному аркуші роботи, який є її першою сторінкою, номер не ставлять, тоді як на наступних нумерація проставляється у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці. Номер розділу в роботі потрібно ставити після слова «РОЗДІЛ», а його заголовок писати з нового рядка.

Підрозділи нумеруються в межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставляться крапки, як і в кінці номера. Наприклад, «1.2» (другий підрозділ першого розділу) чи «3.1» (перший підрозділ третього розділу).

Особливу увагу слід приділяти оформленню наукового апарату курсової роботи, що має відповідати чинним стандартам: ГОСТ 7.1-84; ДСТУ 3582-97; ГОСТ 7.12.93.

Усі факти, положення, цитати, використані в курсовій роботі, повинні мати посилання на джерела, які були опрацьовані. Посилання дають змогу відшукати документи й перевірити достовірність даних, дозволяють знайти потрібну інформацію про документ. Посилатися рекомендується на останні видання, публікації. На більш ранні видання можна посилатися лише у випадках, якщо наявний у них матеріал не ввійшов до останнього видання.

Курсова робота переплітається в папці з твердого картону.

Захист курсової роботи

Порядок захисту

Захист курсової роботи відбувається у встановлений дирекцією Інституту історії і політології термін у присутності студентів і комісії, до складу якої входять науковий керівник і викладачі кафедри, на якій виконано роботу. На захисті студент повинен у 5-10-хвилинному виступі викласти мотиви вибору теми, мету роботи, її основний зміст, висновки і рекомендації щодо вдосконалення навчально-виховного процесу, після цього відповісти на запитання членів комісії та присутніх. Потім науковий керівник виголошує відгук на роботу. Інші члени комісії та присутні студенти можуть дати оцінку роботи у своїх виступах. Студенту надається можливість відповісти на всі зауваження, які прозвучали у відгуку та виступах присутніх.

Оцінка за курсову роботу обговорюється на закритому засіданні комісії й оголошується головою комісії на відкритому засіданні у присутності членів комісії та студентів. При оцінці роботи враховуються не тільки висновки наукового керівника, а й виступ студента на захисті, наскільки він володіє матеріалом дослідження та вміє відстоювати свої думки і висновки.

Підготовка і захист

Підготовка до захисту складається з кількох етапів, першим з яких є підготовка тексту усного повідомлення. Свій виступ студент може подати у формі переказу доповіді, покликаної показати високий рівень теоретичної підготовки автора, його ерудицію та здатність дохідливо викласти основні наукові результати проведеного дослідження.

Структурно текст усного повідомлення складається з трьох логічно взаємопов'язаних частин, кожна з яких є самостійним смисловим блоком. У першій, вступній частині, коротко висвітлюється сучасний стан розробки наукової проблеми, якій присвячено роботу, визначається об'єкт, предмет, мета, конкретні завдання і методи дослідження, стисло описується структура роботи. Основну увагу слід присвятити результатам дослідження, зробити загальні висновки, запропонувати практичні рекомендації. Відповіді на запитання членів комісії повинні бути стислими, чіткими і добре аргументованими. Якщо можливі посилання на текст або сторінки курсової роботи, то їх треба обов'язково зробити. Це надає відповідям більшої переконаності, водночас дає змогу підкреслити достовірність результатів проведеного дослідження.

При підготовці до захисту бажано ще раз уважно переглянути весь текст курсової роботи, зробити на чернетці необхідні позначки, вкласти у потрібних місцях закладки.

Текст виступу слід максимально наблизити до усного мовлення. Для цього потрібно внести такі поправки:

- 1) довгі речення, по можливості, замінити короткими;
- 2) у «ключових позиціях» тексту ввести звертання до слухачів, покликані активізувати їхню увагу, наприклад «Як Ви знаєте...»;

3) в окремих місцях доповіді замість розповідних речень ввести запитання й відповіді, наприклад: «Чи правильна така думка?»

4) виразити словами смислові зв'язки між частинами доповіді (див. Додаток 3), наприклад: «Далі перейдімо до розгляду...», «Наступна проблема...», «І ще одне...»;

5) замінити дієприслівникові та дієприкметникові звороти окремими реченнями з дієслівними формами.

Усі ці поправки поживляють виклад, полегшують сприйняття усного повідомлення слухачами (див. Додаток И).

Особливу увагу слід приділити додаткам: таблицям, схемам, картосхемам, вирізкам з документів тощо, які містять у наочній і концентрованій формі найбільш значущі результати виконаної студентом праці. Частину з них бажано підготувати таким чином, щоб мати змогу демонструвати їх в аудиторії без особливих труднощів і їх було видно всім присутнім.

Корисно провести своєрідну репетицію доповіді у присутності друзів або записати своє повідомлення на диктофон. Не варто відкладати це на останній день. Бажано закінчити цю роботу за день-два до захисту і зробити перерву, щоб повідомлення остаточно в пам'яті, викристалізувалося.

Успішний виступ залежить не тільки від наявності добре продуманого тексту чи того, як добре студент знає текст, а й від того, як цей текст прочитано, від манери триматися, характеру відповідей на запитання членів комісії та присутніх. Під час захисту слід говорити ясно, спокійно, впевнено, граматично правильно, виразно, дотримуючись літературної вимови. Студент, який поспішає, «ковтаючи» закінчення, або говорить тихо й нерозбірливо, справляє погане враження. Не краще враження залишає і той, хто не може відірватися від тексту й через це не бачить слухачів, не відчуває їхньої реакції.

Відповіді на запитання мають бути короткими і по суті. Перш ніж відповідати, слід уважно вислухати запитання. Якщо ви його не до кінця зрозуміли, попросіть уточнити.

Кількість і характер запитань на захисті курсової роботи значною мірою залежать від успішності виступу. Як правило, велика кількість запитань виникає у членів комісії тоді, коли з доповіді не зрозуміло, що повинен був зробити автор або що він зробив. Отже, підготувавши добре структуроване, ґрунтовне повідомлення, студент зменшує кількість можливих запитань.

При підготовці до захисту слід враховувати, що коло запитань, які можуть поставити члени комісії, може бути ширшим за тему курсової роботи, адже на захисті з'ясовується не тільки рівень орієнтації в темі дослідження, а й рівень загальної підготовки з дисципліни. Отже, готуючись до захисту, необхідно повторити за підручниками і конспектами матеріал усього курсу, насамперед загальні теоретичні питання.

Заключні зауваження

Студент, який працює над курсовою роботою, вперше прямує до світу самостійних наукових досліджень. Його мета полягає в тому, щоб навчитися бачити професійні проблеми, аналізувати можливі шляхи їх успішного розв'язання, перевіряти правильність своїх прогнозів, формулювати практичні рекомендації і використовувати їх у навчальному процесі.

Логіка виконання курсової роботи, тобто послідовність головних етапів і конкретних кроків дослідницького пошуку, залежить від багатьох чинників: особливостей проблеми, специфіки предмета, поставленої мети, конкретного матеріалу дослідження, можливостей дослідника тощо. Сподіваємося, що студенти знайдуть тут відповіді на багато питань, пов'язаних із методикою виконання курсового дослідження. Водночас, неможливо в невеликій за обсягом книзі розглянути всі без винятку проблеми, які можуть виникнути під час виконання курсової роботи. В таких випадках слід звернутися до рекомендованої літератури або по допомогу до наукового керівника.

Додатки

Додаток А

Зразок заяви про вибір теми курсової роботи

Завідувачу кафедри
історії України

студента групи І-31

ЗАЯВА

Прошу затвердити тему курсової роботи «_____» і
призначити науковим керівником кандидата історичних наук, доцента _____.

дата

Підпис

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

ЗАВДАННЯ НА КУРСОВУ РОБОТУ

(прізвище, ім'я, по батькові студента)

Кафедра _____ Дисципліна _____

Спеціальність _____ Курс _____ Група _____ Семестр _____

1. Тема роботи _____

2. Рекомендована література _____

3. Перелік питань, які підлягають розробці _____

4. Дата видачі завдання _____

Термін подачі до захисту _____

5. Студент _____ Керівник _____

Додаток В

Зразок оформлення титульної сторінки курсової роботи

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника
Інститут історії і політології

Кафедра історії України

**КИЇВСЬКА СТАРА ГРОМАДА (1859-1863 рр.):
СТРУКТУРА, ІДЕОЛОГІЯ, ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ**

Курсова робота
студентки групи І-32
Сенюк Галини Михайлівни

Науковий керівник
кандидат історичних наук, доцент
Королько Андрій Зіновійович

Рецензент _____
Дата захисту _____
Оцінка _____

Івано-Франківськ
2007

Примітка: вчений ступінь, посада, прізвище та ініціали рецензента, дата захисту виставляються старшим лаборантом кафедри, оцінка – членами комісії.

Зразок оформлення курсової роботи

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ I. Діяльність гуртка «хлопоманів» та їх внесок у формування Київської Старої громади.	
1.1 Організація і становлення гуртка «хлопоманів».....	8
1.2 Реакція польської громадськості та російського царизму на становлення «хлопоманства».....	16
Розділ II. Структура та ідеологія Київської Старої громади.	
2.1 Утворення Київської громади та її склад.....	22
2.2 «Культурництво» В.Антоновича. «Моя сповідь» та «Отзыв из Киева» – аналіз програмних засад Київської Старої громади.....	28
Розділ III. Культурно-освітня діяльність київських громадівців та їх співпраця з іншими осередками громадівського руху в Україні.....	35
Висновки	42
Список використаних джерел та літератури	45
Додатки	49

***Примітка:** зміст роботи, в якому зазначено обсяг сторінок кожного із структурних елементів плану, подається на другій сторінці.*

Зразок бібліографічного опису використаних джерел

Список використаних джерел

I. Неопубліковані архівні матеріали

1. Центральний Державний історичний архів України (далі – ЦДАУЛ), ф. 196. Політичне товариство „Руська Рада”, м. Львів (1870 – 1914 рр.), оп. 1., спр. 2. Листування з Галицьким Намісництвом і дирекцією поліції у Львові про порядок введення змін в статут та звітування перед властями. – 11 арк.
2. ЦДАУЛ, ф. 196. Політичне товариство „Руська Рада”, м. Львів (1870 – 1914 рр.), оп. 1., спр. 5. Протоколи засідань членів правління товариства. – 46 арк.
3. ЦДАУЛ, ф. 129. Львівський Ставропігійський Інститут, м. Львів (1586 – 1940 рр.), оп. 2, спр. 95. Повноваження та лист ради до адвоката Добрянського Івана про призначення його юридичним представником інституту. – 6 арк.
4. Львівська наукова бібліотека ім. В.Стефаника НАН України, відділ рукописів (далі – ЛНБ ім. В.Стефаника, ВР), ф. 2. Бібліотека «Народного Дому», оп. 1., спр. 600. Протест правління „Руської Ради”. – 12 арк.
5. ЛНБ ім. В.Стефаника, ВР, ф. 2. Бібліотека «Народного Дому», оп. 2., спр. 318. Листування Б.Дідицького, Я.Головацького, І.Добрянського, В.Ковальського, Т.Павликова, О.Маркова та ін. – 445 арк.

II. Опубліковані документи і матеріали

6. Головна Руська Рада. Протоколи засідань і книга кореспонденції / за ред. О.Турія [упоряд.: У.Кришталович та І.Сварник]. – Львів, 2002. – 269 с.
7. За віру, нарід і права. Руські Ради Надсяння 1848 – 1850 рр. / [Вступ, упоряд. В.Пилипович]. – Перемишль, 2005. – 359 с.
8. «Русалка Дністрова»: Документи і матеріали / АН УРСР, Інститут суспільних наук; ЦДА УРСР у м. Львові / [відп. ред. Ф.І.Стеблій]. – Київ: Наукова думка, 1989. – 544 с.

III. Мемуари і спогади

9. Дідицькій Б.А. Своежитъевыи записки / Дідицькій Б. – Львовъ, 1906. – Ч. 1: Где що до исторіи саморозвитія языка и азбуки Галицкой Руси. / Дідицькій Б. – 93 с.
10. Шах С. Львів – місто моєї молодості / Шах С. – Мюнхен, 1956. – 362 с.

IV. Преса

11. О всенародномъ русскомъ вѣчу во Львовѣ // Русская Рада. – 1892. – 15 февраля. – С. 21.
12. Перед виборами // Діло. – 1911. – 6 цвітня (23 марта). – С. 3.

- 13.Что намъ дѣлать? Изъ Коломыйщины // Слово – 1879. – 13 (25) января – С.1.

V. Монографії, брошури, статті

- 14.Аркуша О. Галицький сейм: виборчі кампанії 1889 і 1895 рр. / Аркуша О. – Львів: НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, 1996. – 174 с.
- 15.Жерноклеєв О. Національні секції австрійської соціал-демократії в Галичині й на Буковині (1890 – 1918 рр.) / Жерноклеєв Олег – Івано-Франківськ: Видавничо-дизайнерський відділ Центру інформаційних технологій. – 2006. – 536 с.
- 16.Киричук О. Ідеологія діячів Ставропігійського інституту у Львові в 1848 – 1869 роках / Киричук О. // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – 2001. – Вип. 9. – С. 300 – 319.
- 17.Макарчук С. Москвофільство: витоки та еволюція ідеї (середина 19 ст. – 1914 р.) / Макарчук Степан Арсенович // Вісник Львівського національного університету. Серія історична. – Львів, 1997. – Вип. 32. – С. 82 – 98.
- 18.Михальський Ю. Польські політичні партії та українське питання в Галичині на початку ХХ ст. (1902 – 1914) / Михальський Ю. – Львів: Каменярь, 2002. – 168 с.
- 19.Kulchyski L. Uгода polsko- ruska. – Lwow: Z drukarni udzialowej we Lwowie, 1912. / Kulchyski L. – 49 s.

VI. Енциклопедичні і довідкові видання

- 20.Енциклопедія українознавства: Словникова частина. / Наукове товариство ім.Т. Шевченка; Голов. ред. В.Кубійович. – Т.7. – Париж – Нью-Йорк, 1984. – С. 3648.
- 21.Історична наука: термінологічний і понятійний довідник: Навчальний посібник / В.М. Литвин, В.І. Гусєв, А.Г. Слюсаренко та інші. – К.: Вища школа, 2002. – 430 с.

VII. Підручники і посібники

- 22.Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації ХІХ – ХХ ст. / Грицак Ярослав. – К.: Генеза, 2000. – 358 с.
- 23.Марченко М.І. Українська історіографія (з давніх часів до середини ХІХ ст.) / Марченко М. – К.: Видавництво Київського університету, 1959. – 259с.

VIII. Автореферати дисертацій

- 24.Борчук С.М. Громадсько-культурна та наукова діяльність І.Шараневича (1829-1901): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / С.М. Борчук – Чернівці, 1999. – 20с.

25. Міщук А.І. Громадська та наукова діяльність Ю.Целевича (1843-1892): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / А.І. Міщук. – Івано-Франківськ, 2005. – 20 с.

ІХ. Електронні ресурси

26. Квятковський А. Польський слід на Буковині та Північній Бесарабії: [електронний ресурс] / А. Квятковський – 2007. – February. – 11 с. – Спосіб доступу: <http://www.geocities.com/trybuna2000/HDBUKOVINA.doc/>.
27. Під імперською владою: [електронний ресурс]. – 2008. – 35 с. – Спосіб доступу <http://litopys.narod.ru/istukult2/ikultr208.htm>.

***Примітка:** структура списку залежить від характеру теми, використаних джерел і літератури. Студент погоджує її в кінцевому варіанті з науковим керівником.*

Приклади оформлення бібліографічного опису джерел¹

1. Книга одного автора:

Киричук О. Львівський Ставропігійський інститут у громадському житті Галичини другої половини ХІХ – початку ХХ ст. / Киричук Олександра. – Львів: Логос, 2001. – 152 с.

Марчук В. Церква, духовність, нація. Українська греко-католицька церква в суспільному житті України ХХ ст. / Василь Васильович Марчук. – Івано-Франківськ: Плай, 2004. – 464 с.

Сухий О. Національна ідея в програмах та діяльності українських політичних партій Галичини (кінець ХІХ – початку ХХ ст.) / Сухий О. – Львів: Каменяр, 1998. – 132 с.

2. Книги двох авторів:

Матяш І.Б. Діяльність Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Угорщині : історія, спогади, арх. док. / І.Матяш, Ю.Мушка. – К. : Києво-Могилян. акад., 2005. – 397 с. – (Бібліотека наукового щорічника «Україна дипломатична»; вип. 1).

Аркуша О. Русофільство в Галичині в середині ХІХ-на початку ХХ ст.: генеза, етапи розвитку, світогляд / Аркуша О., Мудрий М. // Вісник Львівського університету. Серія історична. – Львів, 1999. – Вип. 34. – С. 231-268.

3. Книги трьох авторів:

Вавричин М. Україна на стародавніх картах. Кінець ХV – перша половина ХVІІ ст. / Вавричин М., Дашкевич Я., Кришталович У. – К.: Картографія, 2004. – 208 с.

4. Книги чотирьох авторів:

Історія екскурсійної діяльності в Україні: Навч. Посібник / [Федорченко В.К., Костюкова О.М., Дьорова Т.А., Олексійко М.М.]. – К., Кондор. – 2004. – 116 с.

5. П'ять і більше авторів:

Західно-Українська Народна Республіка, 1918-1923: Ілюстрована історія / [Адамович С., Арсенич, Баран О. та ін.]; автор ідеї, головний редактор і керівник авторського колективу Кугутяк М. – Львів-Івано-Франківськ: Манускрипт – Львів, 2008. – 524 с.

6. Без автора:

Історія Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря / [авт. тексту В.Клос]. – К. : Грані-Т, 2007. – 119 с. – (Грані світу).

На вівтар історії України: Ювілейний збірник на пошану академіка АН Вищої школи

¹ Приклади оформлення бібліографічного опису курсової роботи подані згідно нового стандарту (наказ ВАК України від 26.01.2008 р., протокол №63) відповідно до ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.1-2003, IDT)».

України, професора В.В.Грабовецького / [голова редакційної колегії М.В. Кугутяк]. – Івано-Франківськ: Видавничо-дизайнерський відділ ЦІТ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2008. – 564 с.

7. Багатотомні видання:

Історія Національної академії наук України, 1941—1945 / [упоряд. Л.М. Яременко та ін.]. – К. : Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, 2007. – (Джерела з історії науки в Україні). – Ч. 2 : Додатки — 2007. — 573 с.

Полонська-Василенко Н. Історія України: У 2 т. / Полонська-Василенко Н. – К., 1992. – Т.1. – 640 с.

8. Матеріали конференцій, з'їздів:

Матеріали V конгресу Міжнародної асоціації українців. Історія: Збірник наукових статей. Частина 2 / [співредактори Любомир Винар, Макар Юрій, відповідальний секретар Василь Ботушанський]. – Чернівці: Рута, 2004. – 640 с.

Міжнародний Науковий Конгрес «Українська історична наука на порозі ХХІ століття». Чернівці, 16-18 травня 2000 р. Доповіді та повідомлення / Українське історичне товариство, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Відп. ред. Л.Винар, Ю.Макар. – Чернівці: Рута, 2001. – Том.1. – 416 с.

9. Словники:

Історична наука: термінологічний і понятійний довідник: Навчальний посібник / В.М. Литвин, В.І. Гусєв, А.Г. Слюсаренко та ін. – К.: Вища школа, 2002. – 430 с.

10. Розділ або підрозділ книги:

Павлишин О. Органи влади, управління та самоврядування / Олег Павлишин // Західно-Українська Народна Республіка, 1918-1923: Ілюстрована історія / [автор ідеї, головний редактор і керівник авторського колективу Микола Кугутяк];– Львів-Івано-Франківськ: Манускрипт – Львів, 2008. – С.172-182.

11. Стаття в збірнику:

Лисяк-Рудницький І. Українці в Галичині під австрійським пануванням // Лисяк-Рудницький І. Історичні есе: у 2 т. – Т. 1 / Лисяк-Рудницький Іван. – К., 1994. – С. 413-450.

Стеблій Ф. Визначна пам'ятка української політичної думки середини ХІХ століття – „Слово перестороги” Василя Подолинського / Феодосій Іванович Стеблій // Записки Наукового товариства імені Шевченка. – Т. 228: Праці Історично-філософської секції. – Львів, 1994. – С. 443-487.

Турій О. Українське духовенство і національно-політична боротьба в Галичині під час революції 1848 – 1849 років / Турій О. // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2001. – Вип. 9. – С. 159-180.

12. *Стаття в журналі:*

Мудрий М. Австрорусинство в Галичині: спроба окреслення проблеми / Мудрий М. // Вісник Львівського університету. Серія історична. – Львів, 2000. – Вип. 35-36. – С. 571-604.

Райківський І. Розвиток українського народознавства в Галичині у першій третині ХІХ ст. / Райківський Ігор // Українознавчі студії. Науково-теоретичний журнал Інституту українознавства при Прикарпатському національному університеті ім. Василя Стефаника. – Івано-Франківськ, 2007 – 2008. – № 8-9. – С. 278-295.

13. *Стаття в газеті:*

Гаврилів Б.М. Місто, в якому ми живемо / Богдан Михайлович Гаврилів // Вечірній Івано-Франківськ. – 2008. – 24 липня. – С. 5;

Соколовський Г. „Розгортай життя, як сувій полотна” / Г.Соколовський // Буковинське віче. – 1998. – 5 грудня. – С. 6.

Снігур І. Товариство „Руська Бесіда” в Чернівцях / Іван Снігур // Час. – 1999. – 21 серпня. – С. 14

14. *Дисертація:*

Добржанський С.О. Товариство «Руська бесіда» на Буковині: організація, ідейні засади, культурно-просвітня діяльність (1869-1940 рр.): Дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. – Чернівці, 2008. – 235 с.

15. *Автореферат дисертації:*

Борчук С.М. Громадсько-культурна та наукова діяльність І.Шараневича (1829-1901): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / С.М. Борчук – Чернівці, 1999. – 20с.

16. *Електронний ресурс:*

Квятковський А. Польський слід на Буковині та Північній Бесарабії: [електронний ресурс] / А. Квятковський – 2007. – February. – 11 с. – Спосіб доступу: <http://www.geocities.com/trybuna2000/HDBUKOVINA.doc/>.

Під імперською владою: [електронний ресурс]. – 2008. – 35 с. – Спосіб доступу <http://litopys.narod.ru/istukult2/ikultr208.htm>.

*Зразки оформлення додатків до курсової роботи
(таблиці, виписки з документу, фотографії, карти)*

Додаток А

**Таблиця 1. Статистичні дані про роботу підсекцій НТШ
під час головування М.Грушевського**

Підсекції	1894-1902	1903-1913	Разом
1	2	3	4
Джерелознавство	5	8	13
Археологія і праісторія	16	16	32
Княжі часи	24	7	31
Литовські часи	6	10	16
Західні землі XV – XVIII в.	32	44	76
Козаччина	26	66	92
Австрійські часи	21	62	83
Україна під Росією	2	19	21
Мистецтво	2	7	9
Етнографія	21	46	67
Економіка і статистика	8	27	35
Право	22	20	42
Всесвітня історія	1	5	6
Філологія	–	2	2
Інші	–	2	2
Разом	186	341	527

Джерело: Крип'якевич І. З історії Наукового товариства ім. Т.Шевченка. історично-філософічна секція НТШ під керівництвом М.Грушевського у 1894-1913 роках // Записки НТШ / під ред. М.Грушевського. – Львів, 1991. – Т.ССХХІІ.– С.392-411.

**Таблиця 2. Соціальна спрямованість листівок
українських політичних партій Наддніпрянщини (1900 – 1916 рр.)**

	1900- 1904	1095- 1907	1908- 1914	1914- 1916	Разом
До селян	23	28	4	1	56
До робітників	8	19	8	8	43
До солдатів і матросів	1	2	0	2	5
До інтелігенції	0	0	1	2	3
До громадян	2	6	6	2	16
До студентів	0	5	18	8	31
Разом	34	60	37	23	154

Джерело: Михальський І.С. Використання методу групування при вивченні листівок українських політичних партій початку ХХ ст. // Вісник Київського національного університету. Історія. – К., 2002. – Вип.59 – 60. – С.26.

Додаток Б

**Зі статті Я.Головацького “Становище русинів у Галичині”,
опублікованої у німецькомовному “Щорічнику слов’янської літератури,
мистецтва і науки” (1846 р.)**

...Серед усіх слов’янських народів руський або малоруський народ занепав найбільше. Найчисельніший після великорусів, він, однак, не міг у відповідній пропорції розвинути свій дух у літературі. Відомо, що русини, котрих називають також малоросами або південноросами, частково живуть під російським володінням, де їх нараховує Шафарик 10 370 000 чоловік, частково під Австрією, де їх нараховується 2 774 000. Отже, народ у кількості майже 13 320 мільйонів, тобто на 3 млн. більший від поляків, у 3 рази більший від чехів (богемців і морав’ян), у 2,5 рази більший від усіх сербів, понад 5 разів чисельніший, ніж австрійські серби, хорвати і словенці разом взяті, майже 5 разів так великий, як словаки, майже у 4 рази більший, ніж болгари, і у 85 разів більший, ніж лужицькі серби! Звідки така духовна мертва тиша? Мала прихильність Росії і Австрії до духовного і літературного національного розвитку русинів не може, очевидно, бути виною цьому всьому. Хоча Малоросія і може показати багатьох людей, котрі мають заслуги у рідній літературі, проте їх надто мало, щоби вони могли вплинути на весь народ, роз’єднаний у державному відношенні. Травестована Котляревським “Енеїда” пережила видання, його опери ставляться з великим успіхом не тільки в Малоросії (Харків, Полтава, Київ), а й в обох столицях Росії. Із захопленням читаються незрівнянно милі і наївні романи та оповідання справді народного письменника Основ’яненка (Григорія Квітки), як і поетичні твори національних талановитих (поетів) Гулака-Артемівського, Гребінки, Єремії Галки (Костомарова), А.Могили (Метлинського), Шевченка та інших. Та це майже все, і сам факт достатньо свідчить про те, як тяжко малоруській літературі піднятися до рівня великоруської.

Якщо уважно придивитися до слов’ян, які живуть під австрійським скипетром, то побачимо, що австрійські русини посідають серед них щодо кількості третє місце, оскільки їх за правом можна вважати кількістю у 3 млн. Уже кілька десятиліть, як великі і малі слов’янські народи Австрії збудилися до нового життя; кожен з них звеличує мову своїх предків, розвиває свою літературу, поширює знання серед свого народу. Чехи, хорвати, словенці й далматинці, серби та словаки змагаються між собою. Такі жменьки людей, як словенці, далматинці, лужицькі серби, словаки, видають часописи, а 3 млн. русинів не можуть похвалитися чимось таким, що могло би бути ознакою їхнього літературного життя. Навіть болгари, що змагаються у мусульманському ярмі, показують ознаки своєї духовної діяльності; а русини під ласкавим пануванням Австрії живуть без літератури, без часопису, без національної освіти, без шкіл, як варвари.

Яка ж причина цієї апатії русинів? Де першоджерело такого духовного конання?..

Передусім бракує руському народові здібних керівників і проводирів, центру і органічного зв’язку окремих частин, а освіченим русинам – необхідної моральної сили, знання справи, любові до батьківщини і самопожертвування. Народ розчленований, пригноблений і ледве животіє без самосвідомості, а його вожді, денационалізовані й чужі йому, спокійно присипляють його даліше в цьому сні. А зверху, нарешті, дивляться на цей гнилий застій цілком спокійно і відхиляють посередньо і, можливо, несвідомо, кожний рух, який міг би розбудити сплячих.

Друга головна біда – в численному розпорошенні русинів у політичному, соціальному й церковному відношеннях. Деяко менша частина народу перебуває під австрійським пануванням, але навіть і ці неповні 3 млн. політично поділені. Майже 2,5 млн. належать до Галичини, а 0,5 млн. до угорської корони. Нарешті, галицькі русини у релігійному відношенні діляться на уніатів і неуніатів (на Буковині близько 150 тис.).

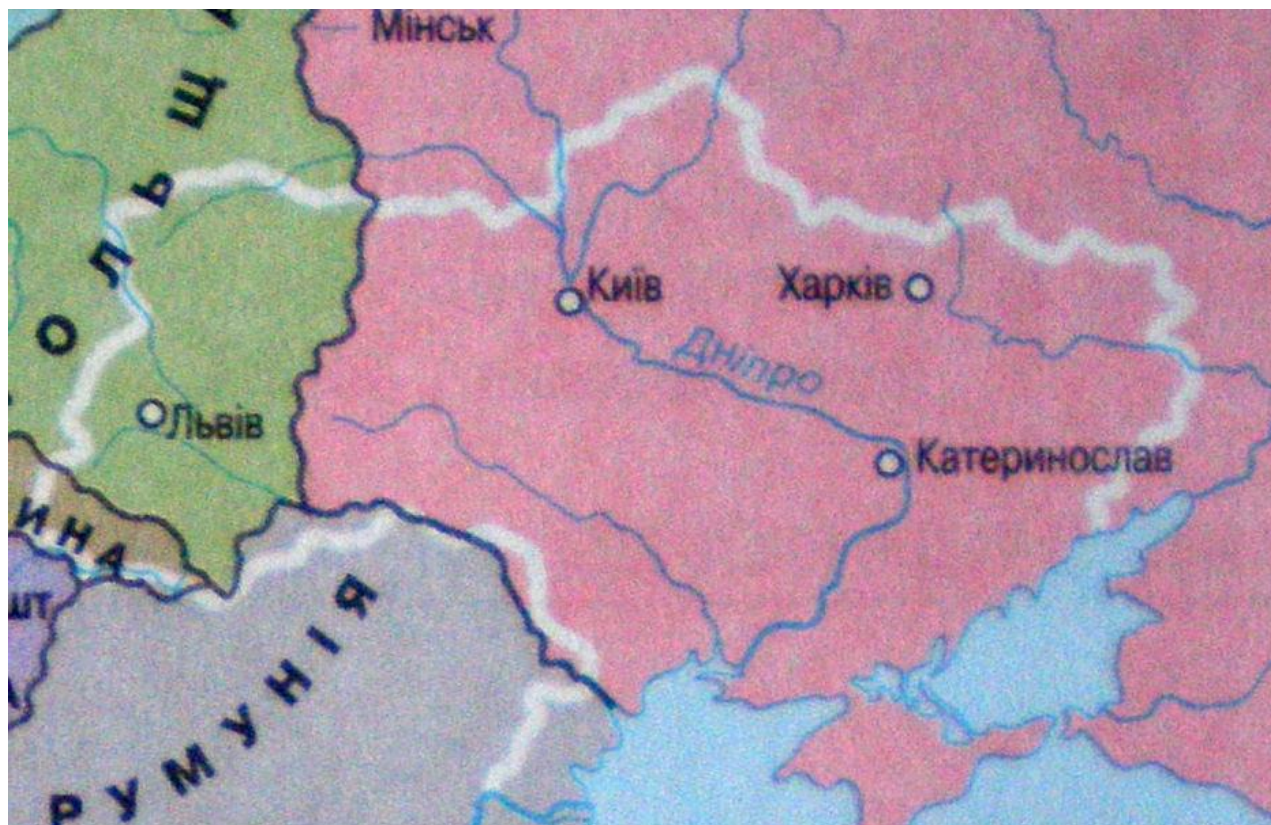
Джерело: “Русалка Дністрова”. Документи і матеріали. – К, 1989. – С.247 – 249.

*Додаток В***Володимир Кубійович. Фото 30-ті рр. ХХ ст.**

Джерело: Ленцик В. Проф. Володимир Кубійович як організатор української науки // Будівничі НТШ й ЕУД: Володимир Кубійович (1900 1985 рр.), Апанас Фіголь (1908 – 1983 рр.) / Передм. В.Маркуса. – К.: Вид-во АТ “Обереги”, 1998. – С. 220

Додаток Г

Карта. Українські землі у 1920-х рр.

Джерело: Україна. Історичний атлас. 10 – 11 класи. – К.: Мапа, 2006. – С.12-13.

Засоби текстового зв'язку в науковій праці²

Мовленнєва функція	Мовні засоби
Послідовність викладу	по-перше, по-друге, по-третє з одного боку, з іншого боку насамперед, наостанку передусім почнемо з того, що ... спочатку також тепер далі одночас після того як ... нарешті на закінчення
Ступінь вірогідності повідомлення	очевидно безумовно без сумніву безперечно напевне певно певна річ звичайно (як) відомо мабуть
Послідовність у часі	спочатку, потім, тепер насамперед перш ніж після того як ... одночасно наприкінці
Причина і наслідок, умова і наслідок	якщо ... , то оскільки тому (а) відтак позаяк таким чином внаслідок завдяки тому, що ... у зв'язку з тим, що ... через те, що ... в результаті це пов'язано з ... отже зважаючи на те, що ... з огляду на те, що ...

² Див.: Коломієць В.О. Як виконувати курсову роботу: Метод. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закл. – К.: Вища школа, 2003. – С.62 – 64.

	з огляду на викладене вище зважаючи на викладене вище це спричиняться тим, що ... це залежить від того, що ...
Зіставлення, протиставлення	так само, як і ... як..., так і (а) проте але навпаки в той самий час однак втім
Доповнення, уточнення	водночас зокрема крім того щоправда наприклад як-от цебто разом з тим точніше зауважимо
Узагальнення, висновок	Отже Таким чином Відтак Узагальнююче сказане З розглянутого можна зробити такі висновки ... Зважаючи на викладене вище ... Звідси ... Звідси висновок ... Підсумовуючи ...
Ілюстрація до сказаного	наприклад так проілюструємо це на ... кілька прикладів опишемо кілька випадків, коли ...
Перехід до нової думки	Розгляньмо ... Перейдемо до ... Ще одне:

*Мовні засоби, які використовуються при цитуванні
та переказі використаних джерел³*

Цитування	Переказ
Коваленко писав / пише: «...»	Коваленко вважав / стверджував, що ...
Як писав / писав Коваленко: «...»	Коваленко гадав, що ...
Як твердив Коваленко: «...»	Коваленко стверджував, що ...
Як підкреслює Коваленко: «...»	Коваленко вказує на ...
Згідно з Коваленком: «...»	Автор наголошує на ...
Згідно з уявленнями Коваленка: «...» За словами Коваленка: «...»	Коваленко виділяє / зазначає / гадає/ підкреслює / пропонує / рекомендує / розрізняє / стверджує / вважає, що ...
На думку Коваленка: «...»	За Коваленком, ...
Коваленко гадає, що «...»	За словами Коваленка, ...
Як (справедливо) зазначив Коваленко: «...»	На думку Коваленка, ...
Коваленко вважає, що в цьому віці «...»	З точки зору Коваленка, ...
Коваленко зазначав з цього приводу, що «...»	Згідно з Коваленком / концепцією авторів, ...
Коваленко так характеризує ... : «...»	Коваленко вбачає головну причину ... в ...
«..., – зазначає Коваленко, – ...»	Коваленко дійшов висновку, що ...
«..., – читаємо у Коваленка, – ...»	У цій статті автор доходить висновку, що ...
«..., – резюмує Коваленко, – ...»	Якщо йти за Коваленком, то ...
Як не згадати слова Коваленка: «...»	Коваленко зазначав / зазначає з цього приводу, що ...
Можна навести такі слова видатного педагога: «...» У Коваленка знаходимо таку цитату: «...»	
Причину такої ситуації Коваленко бачить у тому, що «...» Коваленко, проте, відстоює іншу точку зору, згідно з якою «...»	Коваленко у своїй книзі (...) зазначає, що ...

³ Див.: Коломієць В.О. Як виконувати курсову роботу: Метод. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закл. – К.: Вища школа, 2003. – С.64 – 65.

Список рекомендованої літератури

1. Альберт Ю.В. Списки литературы в научных изданиях: Сост. и оформ. / Отв. ред. И.Я.Госин. – К.: Наукова думка, 1988. – 152 с.
2. Бабанский Ю.К. Проблемы повышения эффективности педагогических исследований: Дидактический аспект. – М.: Педагогика, 1982. – 192 с.
3. Балух В.О. Магістерські роботи: Методичні рекомендації. – Чернівці: ЧНУ, 2003. – 42 с.
4. Белый И.В., Власов К.П., Клепиков В.Б. Основы научных исследований и технического творчества. – Харків: Вища школа, 1989. – 200 с.
5. Буга П.Г. Создание учебных книг для вузов: Справ. пособие. – 3-е изд. перераб. и доп. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1990. – 80 с.
6. Валеев Г.Х. Гипотеза педагогического исследования // Педагогика. – 1999. – №5. – С.22 – 26.
7. Энгельгард В. Ещё раз об научном поиске – его эмоции и конфликты // Наука и жизнь. – 1969. – № 10. – С.89 – 92.
8. Коломієць В.О. Як виконувати курсову роботу: Метод. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закл. – К.: Вища школа, 2003. – 69 с.
9. Методические рекомендации преподавателям, пишущим методические указания для студентов: Метод. указания / Сост. К.К.Гомонов. – 2-е изд., испр. – Л.: Ленингр. политехн. ин-т, 1987. – 20 с.
10. Полонский Б.М. Методы определения новизны результатов педагогических исследований // Сов. Педагогика. – 1981. – №1. – С.64 – 70.
11. Серета Л.П., Павленко В.С. На допомогу авторам навчальної літератури: Навч. посіб. / За ред. В.С.Павленка. – К.: Вища школа, 2001. – 79 с.
12. Сиденко В.М., Грушко И.М. Основы научных исследований. – Харків: Вища школа, 1979. – 200 с.
13. Словник-довідник з культури української мови / Д.Гринчишин, А.Капелюшний, О.Сербенський, З.Терлак. – Львів: Фенікс, 1996. – 368 с.
14. Філіпенко А.С. Основы научных исследований. Конспект лекцій: Посібник. – К.: Академвидав, 2004. – 208 с. (Альма-матер).
15. Чкалова О.Н. Основы научных исследований. – К.: Вища школа, 1979. – 200 с.
16. Як підготувати і захистити дисертацію на здобуття наукового ступеня. Методичні поради. 3-тє видання, виправлене і доповнене / Автор-упорядник Л.А.Пономаренко. – К.: Редакція «Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України», Видавництво «Толока», 2005. – 80 с.

ЗМІСТ

Положення про курсові роботи	С.
I. Затвердження тематики курсових робіт	С.
II. Порядок проходження написання курсових робіт	С.
III. Порядок захисту курсових робіт	С.
IV. Порядок зберігання курсових робіт	С.
Методичні рекомендації до виконання та оформлення курсів робіт	С.
Технічне оформлення курсової роботи	С.
Захист курсової роботи	С.
Заключні зауваження	С.
Додатки	С.
Список рекомендованої літератури	С.